

המרכז הישראלי לגרפולוגיה

עיתון מס' 8 - ציורי ילדים

קורסי הכשרה

שלום חברים,

קורס נוסף לקהל הרחב - בעיקר למטפלים ואנשי חינוך או לאנשים שמעוניינים לעסוק בתחום ולעשות הסבה מקצועית. ההכשרה תהיה של 100 ש"א.

בתום ההכשרה, כאמור, תתקיים בחינת הסמכה. הבחינה תכלול חלק תיאורטי - שעתיים וחצי. ואבחון מעשי - בבית. ניתוח ציור בתוך המערכת המשפחתית. ניסוח אבחון מקצועי להורים תוך מתן מענה על שאלות ספציפיות הקשורות לציורים והמלצות לטיפול.

קורסי ההכשרה יהיו גדושים בחומרים מעניינים, חוברת מפורטת, תירגולים, דוגמאות, סיפורים אישיים ומצגות. בין הנושאים נעמיק ברקע פסיכולוגי של אריקסון ופיאז'ה. לתלמידי הגרפולוגיה נשלב את הטיפולוגיה של אודם ופריוד להכרת טיפוס ילדים. וכמו כן נלמד ציור דמות, בית, משפחה, עץ ווארטג וכן נושאים כמו הפרעות שונות ומנגנוני הגנה, ולסיום נלמד על המעבר בין ציור לכתיבה, דיסלקציה, דיסגרפיה וגרפותרפיה. וכמו כן ניסוח מקצועי של אבחון ועקרונות המפגש עם ההורים.

העיתון הפעם מוקדש לציורי ילדים. ציורי ילדים זהו תחום מרתק בעולם הגרפולוגיה ויש כאלה המתמחים רק בתחום זה, אם כי זה חשוב לומר כי כל מאבחן ציורי ילדים כדאי שיהיה לו גם רקע נרחב בגרפולוגיה.

בשנים האחרונות יש מעט מאוד קורסים מקצועיים בתחום ורובם מוגדרים כקורסי כהעשרה, על קצה המזלג, להורים בעיקר שמעוניינים להבין את ציורי ילדיהם, שלא מתכוונים לעסוק בכך בהמשך.

המרכז הישראלי לגרפולוגיה עומד לפתוח קורסי הכשרה מקצועיים בתחום ולהעניק בתום הקורסים ובחינה, תעודת הסמכה 'מאבחן מוסמך בציורי ילדים'.

הקורס מורכב משני מסלולים עיקריים: **קורס לגרפולוגים** שסיימו את הכשרתם הגרפולוגית או לפחות סיימו קורס מתחילים, מתקדמים ומשתלמים ומעוניינים להתמחות בתחום זה. ההכשרה תהיה של 50 שעות אקדמיות.

הציור הוא שפה

הקדמה

מאז שנות ה-60 ציורי ילדים משמשים לאבחון וטיפול בצורה מקצועית ונרחבת והשימוש בכלי זה ממשיך להתפתח כל הזמן.

הציור אינו מהווה מכשיר אבחנה יחיד אלא חלק ממכלול, שבו חשובה ביותר גם שיחה עם הילד המצייר ובמקרים מסוימים גם עם דמויות המבוגרים.

ציור מאפשר לילד להביע את עצמו. בעוד שאנחנו כמבוגרים מעדיפים את ההבעה המילולית, אצל ילדים הפן השפתי עדיין לא מספיק מפותח ולכן הציור מהווה שפה יעילה ואמצעי להעברת מסרים ותחושות.

כמובן, שכאשר אנחנו כבר עוברים לשלב הפרשנות, אנחנו חייבים לארוג לתוך הפרשנות של הציור גם היבטים אחרים ונוספים, כגון ביטויים התנהגותיים ומילוליים.

הציור הוא הבעה סובייקטיבית, שפה של תמונות שאינה משחזרת את המציאות, אלא את מה שהמצייר זוכר ממנה ובעיקר מרגיש כלפיה. הציור תורם להבעה של הכאב, אבל לא רק, אלא גם לארגון המחשבות, להפרדה בין העבר הטראומטי למשל, לבין ההווה. בהמשך יכול הציור לתרום לחיזוק כושר הביטוי.

מכיוון שבציורי ילדים יש שילוב של הרבה יסודות, חוויות ורגשות, לא תמיד ניתן לפרשם ולהסבירם, צריך להסתכל על ציורי ילדים בראש פתוח ולנסות להרגיש את ההרגשה המועברת בציור, ולא לחפש סימנים קבועים. סימן כלשהו יכול להתפרש באופנים שונים אצל ילדים שונים. צריך לתת את הדעת לעולם הסובב את הילד – למשל, תרבות, מעמד, ציפיות של הילד מעצמו ומהעולם.

כאמור, ציור של ילד הוא בראש ובראשונה ביטוי של מציאות פנימית. ככל שהוא יותר קטן, כך הוא מבטא את עולמו הפנימי במנותק מהמציאות האובייקטיבית, אינו בוחן איך הדברים נראים במציאות החיצונית.

כשרואים ציור שמבטא למשל מצוקה כלשהי – פחות חשוב לנו, כמאבחנים, מה המקרה – מי עשה, מי פגע, איך קרה (שזו המציאות החיצונית), אלא יותר תחושות של הילד – המציאות הפנימית. איך האירוע השפיע עליו, מה הוא חש וכד'.

הסמלים והדימויים שבהם משתמש הילד הם דרך המלך אל הלא-מודע, כמו שהגדירו זאת פרויד ויונג. הדרך בה מבקש האדם להגיע באופן זהיר לתכנים כואבים, על-מנת להקל, לרפא ולצמוח. לכן, ציור המכיל בתוכו תכנים מן הלא-מודע, מאפשר הן למצייר והן למאבחן או למטפל להתקדם בהבנת הקשיים ובטיפולם.

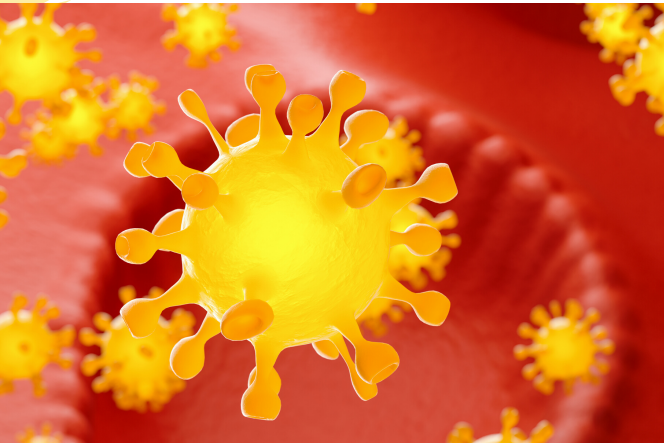
הציור כשפה של סמלים היוצאים מהתת מודע, עוקף את מנגנוני ההגנה ואת הצורך לנסח חוויות רגשיות מורכבות ומפשטות במילים.

במאמרים שנציג בפניכם תוכלו לראות הדגמה של הנאמר. ילדים שחוו אירועים שונים בחייהם, כולל זה הנוכחי, של הקורונה, וכיצד הם מביעים את המציאות הפנימית שלהם.

ילדים בצל הקורונה

מאמר מאת ענת פרישברג

אם חשבנו שמגפה שייכת לפרק רחוק בהסטוריה, או כחלק מסיפור בדיוני אפוקליפטי, הרי שנתבדנו. התופעה גרמה לכולנו להסתגר בבתיים ולהתמודד עם לא מעט קשיים. מגפת הקורונה עוד תחקר ותבדק לעומק על כל השלכותיה.

אחת ההשלכות היא ההשפעה הרגשית על הילדים. הם נאלצו להתנתק מהשגרה ומכל אורחות החיים, מהמסגרות, חברים, משפחה, חוגים ופעילויות שונות. מצב כמעט בלתי אפשרי שהציף תחושות קשות של בדידות, חוסר שליטה, חוסר יציבות, חרדות ועוד.

אצל כל ילד ההסתגלות לשינוי נעשית בקצב שונה. בהתאם לגילו, למזג האישי ולתנאים הסובבים אותו.

להלן מספר דוגמאות כדי להמחיש את ההתמודדות והאתגרים אתם הילדים נאלצים להתמודד:

ניתוק מחברים, בציורים נראה: ניתוק, בדידות, עצבות, מצב רוח ירוד, ילדים אלו זקוקים ליותר תמיכה.

ילד בן 10

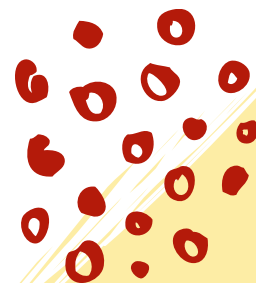
ניתן לראות את תוספת התמיכות בעץ ובדלת הבית תחושת בדידות, הרבה ריק על הדף

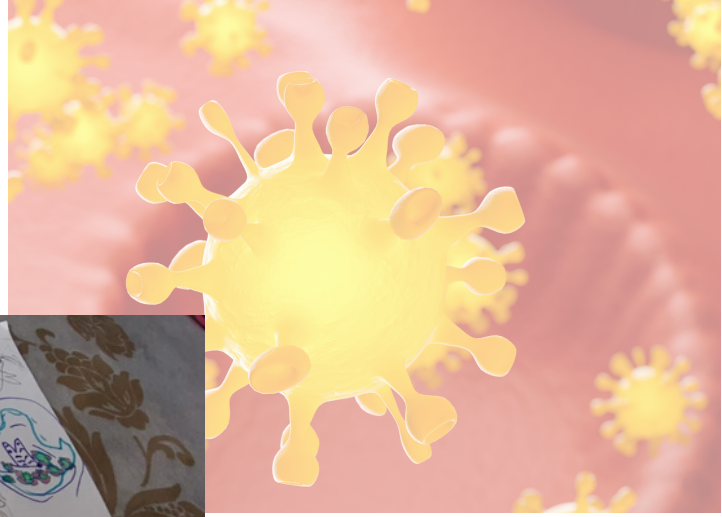

ילדה בת 12

העץ נמצא על אי בודד, תחושת ניתוק. מנסה לא להראות כלפי חוץ, הציור מעיד על איפוק ושליטה.

ילדים שמתנהלים בקצב קצת יותר אטי וזקוקים לשקט ולפרטיות, נראה ציורים עמוסים עם פלישות במרחב האישי

ילדה בת 6

ניתן לראות פלישות, מאבקים והרבה רעש

ילד בן 6

ניתן לראות את ההצפה הרגשית בגשם הקוצני שניתך על הבית, האיקסים על הבית, ריבוי החלונות שרוצה לחוות את הבחוץ

ילד בן 3

ניתן לראות את הקושי הרגשי, התחלת הצביעה העלתה בו תכנים של חרדה ובלבול והמתח בצביעה נבנה בהדרגה עד להשחתת הציור וצביעה בשכבות.

השיער בציוור ילדים

מאמר מאת ענת פרישברג

השיער כביטוי למשמעת

אחד התנאים שעליה מתבססת ההורות היא הצבת גבולות לילד. להצבת הגבולות יש מטרות שונות כמו לשמור ולהגן על הילד, להקנות לו את תפיסת העולם כמקום בטוח ויציב. לסדר לו את ההיררכיה המשפחתית של יחידת ההורים אל מול יחידת הילדים. הגבולות משתנים ממשפחה למשפחה, כאשר כל זוג הורים שם דגש על הערכים החשובים עבורו.

יש גם בני זוג שאינם מסכימים וחלוקים בדעותיהם לגבי מהם הערכים החשובים. כתוצאה מכך נראה קונפליקטים ובלבול בעניין הסמכות. עמדת ההורים היא צד אחד של המשוואה ומי שעומד מנגד זהו הילד שצריך לכבד ולהשמע לסמכות ההורית. בחירתו של הילד האם לכבד את הגבולות, מושפעת מכמה גורמים: מזג הילד, השפעות סביבתיות כמו אחים וחברה, הדרך בה מבקשים ואוכפים את הכללים וכו'.

משמעת ביחסי הורים וילדים יכולה להשפיע ולהגדיר את המשמעת שהילד מפתח לאורך חייו. באמצעותה הוא רוכש אחריות אישית ויכולת דחיית סיפוקים.

אז מה הקשר בין שיער למשמעת?! ראשית, חשוב להבהיר ששיער איננו הסימן היחיד למשמעת ותמיד כדאי לחפש סימנים נוספים.

לאורך ההסטוריה השיער נתפס כהצהרת כח ועמדה: הנאצים שניסו לבטל את כוחם ויהדותם של היהודים וגילו את ראשם, ההיפים שהביעו מחאה נגד מלחמת ויאטנם וגידלו את שיער ראשם.

עומס שיער מסמל את ההקצנה של המשמעת, כאשר הילד מאופק ושולט בדחפים, שומר את הרגשות השליליים מבלי להביע את זה כלפי חוץ. הסימנים בציור במקרה של הקצנה זו יהיו: שיער צבוע בלחץ חזק, סגנון קו נוקשה, צביעה צפופה וקפואה, הצפת צבע עד קריעת הדף.

ילד בן 5

החלוקה בשיער מעידה על קונפליקט בעניין הסמכות.

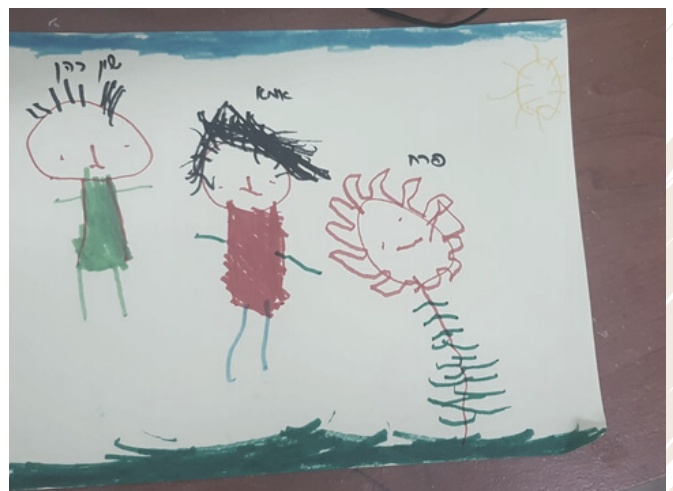
ילד בן 9

שיער בצביעה צפופה וקפואה, עם מחיקות שמעידות על עיסוק מוגזם, לחץ חזק וקו נוקשה.

מרד יבוא לידי ביטוי בשיער פרוע ולא מאורגן, הזנחה וחוסר תשומת לב לחיבור לקרקפת. ילד כזה מתקשה לקבל 'לא' והוא מנהל מאבקי כח ומתנהל בדיקטטורה, זקוק לסיפוק מיידי של הדחפים. הוא יתעקש, יתפרץ, יצעק וינהג בשתלטנות. יכול גם להגיע למצב בו ישפיע על החלטות הוריות ויחנך את האחים האחרים.

ילד בן 5

שיער פרוע בצביעה מוזנחת וחסרת סבלנות ודיוק.

ציורי מתבגרים

מאמר מאת ענת פרישברג

לא פשוט להיות מתבגר..

תקופת ההתבגרות היא תקופה המציפה איתה אינספור שינויים עבור הנער. פתאום, מצופה ממנו לעלות שלב, כאשר בשלב זה ישנם אתגרים מורכבים איתם הוא צריך להתמודד בתחומים שונים בחייו.

לאורך שנות ילדותו נחשף המתבגר לסגנונות שונים של אנשים, חברים, עמדות שונות של סמכות, של דעות וכו'. הוא צובר מידע על דפוסי התנהגות שונים וכעת הוא צריך לגבש לעצמו את הזהות האישית שלו, לעצב את האדם שהוא רוצה להיות. זה דורש ממנו לפתח חשיבה עצמאית ומעשית, לבחון ולחקור אמונות, עקרונות ותפיסות ולסנן אותם בהתאם לרגשותיו ולסגנון אישיותו. ברמה הפיזית, הגוף משתנה והמתבגרים מתבקשים להתמודד בין היתר עם התעוררות מינית והורמונים המשפיעים על הרגשות, מצבי הרוח ועל דימוי הגוף. שינויים אלו יבואו לידי ביטוי בצורות שונות: חלקם ירגישו מבוכה ויחפשו עד כמה שניתן לטשטש את השינויים ולהסתתר. חלקם ינסו להחצין ולהקצין אותם. ישנם מתבגרים שחשים בלבול פנימי לנוכח השינוי ומתקשים לנקוט עמדה ולהחליט. כל אלו כמובן מתווספים ללחץ החברתי ולתחושת השייכות של המתבגר.

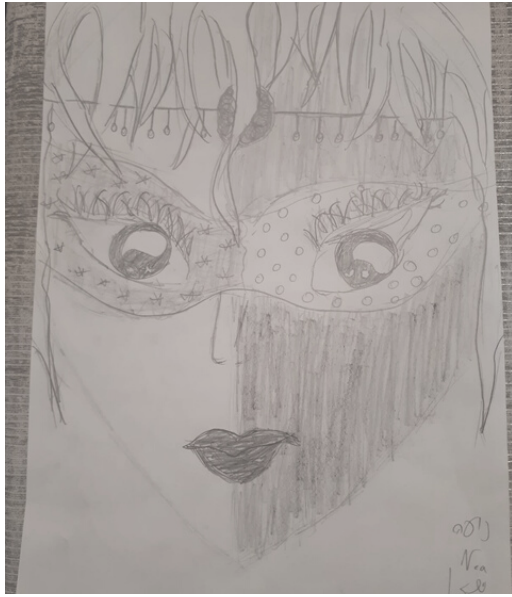
כמו כן, הסביבה הכללית אף היא מוסיפה לסטרס אצל המתבגרים, כאשר הדרישות גדלות, אם בלימודים או בבית, שם מצפים מהם לקחת יותר אחריות ולעמוד ביותר משימות.

אכן, לא פשוט להיות מתבגר!!!

הנה כמה ציורי מתבגרים להמחשת הקונפליקטים והתחושות הפנימיות:

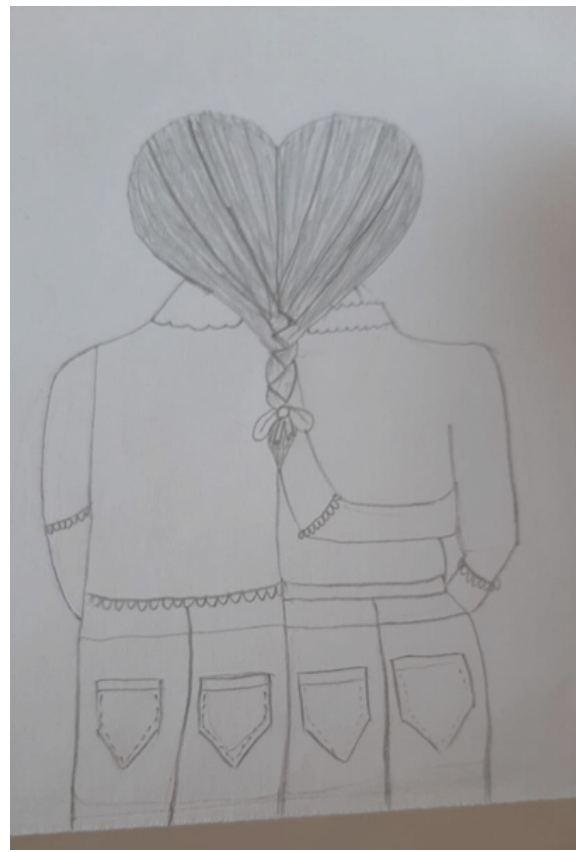
נערה בת 15

קונפליקט שמבטא קושי בבחירת זהות, שתיים שהן אחת.

נערה בת 14

קונפליקט שמבטא קושי בבחירת זהות, בהחצנה מול הסתרה

נער בן 15

התגוננות על ידי עמדת התקפה אל מול הצורך בקרבה ותמיכה.

נערה בת 15

קונפליקט שמבטא קושי בשיתוף, בדידות, רצון להסתתר לצד להיראות השיער מסתיר אבל שפתיים חושניות

נער בן 15

דימוי עצמי ודימוי גוף נמוך, מתקשה לצייר אברי גוף התואמים את גילו

אני גדול, אני חזקה

מאמר מאת ענת פרישברג

פיצוי לחסכים רגשיים בציורי ילדים

האדם מעצם מהותו שואף להרגיש שלם ולכן ברגע שאנחנו מזהים תחושת חוסר, אנחנו מיד מנסים למצוא תחליף שימלא את המקום הריק. בעצם, כולנו חשים חסכים ומצוקות פנימיות, עליהם אנחנו מנסים לפצות בדרכים שונות, כל אחד בהתאם לחוסר, למזג ולצרכים שלו.

החוסר יכול להיות בתחושת השייכות, היציבות, באהבה, תשומת לב ועוד.

רוב החסכים מתחילים בתחושת הערך העצמי של הילד. הדימוי העצמי מתפתח במהלך החיים וצומח מתוך יחסי גומלין בין ההרגשה הפנימית הנובעת מהמזג האישי של הילד לבין תגובות ישירות של הסביבה להתנהגויות שלו. ההשפעה על הדימוי ותחושת הערך העצמי נעשית דרך הפרשנות הסובייקטיבית של הילד על פי מרכיבי אישיותו. כאשר הוא חווה תוצאה של דימוי עצמי שלילי, הוא ירגיש מיד שאין לו היכולות להיות עצמאי, להצליח, להרגיש שייך ועוד.

תחושת החסך הרגשי תהיה בדרך כלל מלווה בתחושות קשות כמו בדידות, עצבות, כעס, תסכול וכאב. הרצון להתרחק מהתחושות הקשות גורם לנו לנסות למצוא דרכים לפוגג את ההרגשה הלא טובה על ידי פיצוי שיתן תחושת סיפוק מידית.

הפיצוי הוא כמו עזרה ראשונה שמטרתה לאלחש ולטשטש את תחושת החוסר ולמנוע הצפה רגשית. הרבה פעמים אחרי הפיצוי חלה התפכחות שמלווה בהרגשת אשמה שמגבירה את תחושת הכאב ואז שוב נוצר צורך בפיצוי וכן הלאה.

אצל ילדים החסכים הרגשיים הכי נראים בציורים הם תחושת חוסר שייכות, דימוי עצמי נמוך וחוסר בטחון, חוסר יציבות ועוד. את הפיצוי נוכל לראות בציורים על ידי צביעה נוקשה וצפופה, תוספות של תמיכות בעץ ובבית, גזע העץ רחב מאוד, תוספות והכפלות בגפיים, כתפיים רחבות וזוויתיות, ילדים חלשים יציירו הרבה פעמים דמויות שרירות... כמובן שצריך לחפש ולהתאים יותר מסימן אחד כדי לוודא שאכן מדובר בתחושת חוסר ובפיצוי.

ילדה בת 6

הוספת כתר משמעותי כפיצוי על דימוי עצמי נמוך, רצון במעמד כפיצוי

ילד בן 10

הרחבת הגוף והוספת חוליות מחברות בידיים

ילד בן 9

תוספות בצידי הבית-הפיכת הבית למבצר. פיצוי על תחושת קושי בבית

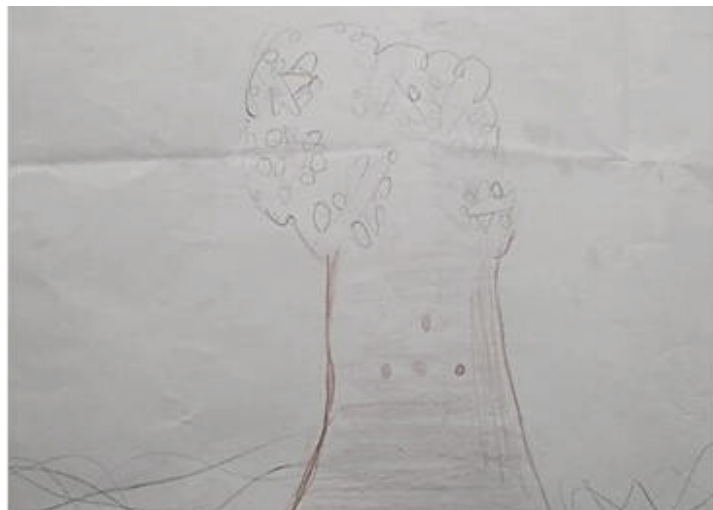
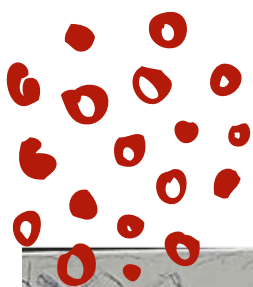

ילד בן 9

כתפיים זוויתיות ורחבות כאקט של הוספת כוח

ילד בן 9

גזע רחב עם קו כיסוי
מצד שמאל כפיצוי
לתחושת חוסר יציבות
ושייכות

ילד בן 6

שימוש בחיה חזקה וגדולה
כדי להרגיש יותר חזק

ילדה בת 7

הארכת הרגלים כפיצוי על חולשה
וחוסר יציבות, כמו קביים

ילד בן 11

הוספת דלת צדדית לבית
בתוספת מדרגות כפיצוי
לדלת האטומה בחזית

ילדים בצל פגיעה מינית

(ציורים ותרגום מתוך מאמר מספרדית שנכתב
ע"י ג'יזל סוסה דיאס) עריכה: גילה כץ

פגיעות מיניות בילדים ניתן לסווג לשלושה תחומים מרכזיים, שיכולים להתקיים גם בו-זמנית: אונס, ניצול מיני וגילוי עריות. ניצול מיני יכול להתבצע במסווה של חום ואהבה וככזה יכול להוביל את הקטין למצב של בלבול, אמביוולנטיות ולעיתים אף לרגשות של אהבה כלפי הפוגע.

גילוי עריות מוכר בתחום המחקר, והטיפול הוא כאירוע טראומטי קיצוני המערער את קיומו הרגשי של הילד. פגיעה מינית בילדות, אם התרחשה במסגרת הבית, ע"י בן משפחה קרוב, היא אירוע טראומטי ביותר, שיש לו השלכות לטווח ארוך, הבאות לידי ביטוי בסימפטומים הבאים: חרדה, דיכאון, מחשבות אובדניות, דימוי עצמי נמוך, פגיעה ביכולת ליצירת אינטימיות, תחושות של בושה, אשמה וחוסר אונים.

בגלל התלות הקיומית של הילד בהורה ובתמיכה המשפחתית, הבית הופך למסגרת של טרור במקום מקום מבטחים והגנה, במיוחד אם הפגיעה המינית מלווה בהתעללות פיזית או נפשית או כאשר יש שיתוף פעולה של דמויות משמעותיות נוספות.

ג'יזל סוסה דיאס, מטפלת באמצעות ציורי ילדים מציגה את ציוריהן של שלוש ילדות שעברו התעללות מינית ע"י אביהן המציגות בקשת עזרה בציוריהן.

המידע במאמר והציורים מעניינים ומשום כך הוא מוגש לפניכם. המאמר מנסה להתמודד עם המיתוס לפיו ילדים שחווים התעללות מינית מבטאים אותה ישירות באופן הכי אמיתי וכנה, בשעה שפעמים רבות יש רמיזה לכך ולא דווקא ההתרחשות המציאותית, ועל כן חובה עלינו לשים לב תמיד לניואנסים. פאקיטה, מיכאלה ופאולה הן שלוש ילדות שהיו קורבן להתעללות מצד בן משפחה כשהיו בגן. היום הן נשים צעירות, אבל ציוריהן מאותה תקופה נשמרו והן הסכימו לחשוף את סיפוריהן. הציורים מאפשרים לנו לראות את הצעקה שעוברים ילדים שמתעללים בהם ולפתח את המודעות שלנו המבוגרים לחשיבות הביטוי בציורים.

הסיפור של מיכאלה

מיכאלה, היום בת 18 מציגה ציורים מילדותה ובגרותה. היא עברה התעללות ע"י אביה הביולוגי כשהייתה בת 4.

את הציורים היא ציירה בגיל 13. משמאל אביה העירום עם המשקפיים ועם סימן בחזה שלו שנצרב בזכרונה. בצד ימין ציירה את כפילות פניו. האב הטוב והרע. בחווייתה כאילו הוא דו-פרצופי, כאילו שד אוחז בו.

הפסיכולוגית מריה ססיליה לופז, מחברת ספר על ציורי ילדים שעברו התעללות מינית מסבירה כי לא כל הילדים מציירים במפורש אברי מין או את האקט המיני אלא משתמשים פעמים רבות במסרים מטפוריים ואף סימטריים שהם פחות ברורים לנו באופן מידי וצריך לדעת איך לפרש אותם.

פעמים רבות דווקא נוטים הילדים להתעלם מאברי המין, והם לא מתייחסים אליו בציור, מוחקים אותו, מגדילים את שטח המכנסיים או מקטינים, מטשטשים ולוקים בחוסר פרופורציה.

להלן ציורים של מיכאלה בגיל 4, היא נתבקשה ע"י המטפלת לצייר את מה שעשתה בחגים. האם יש בציור משהו שאמור לגרום לחשד. השמש השחורה, הרגליים המעוותות, הצבעים.

זה ציור, אומרת לופז, שדורש להתייעץ עם מטפל.

המשך הסיפור של מיכאלה

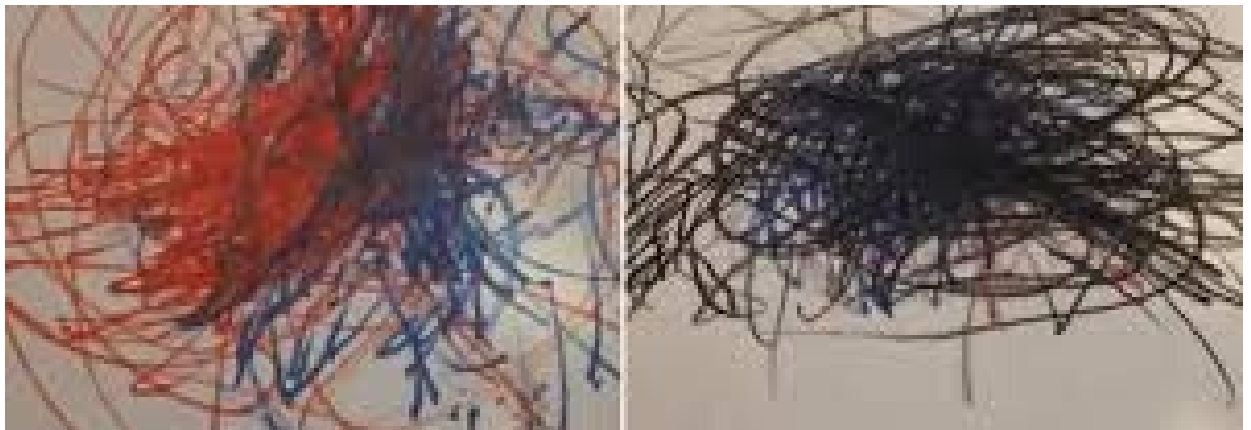
מיכאלה עשתה את הציורים האלה בגיל ההתבגרות. בפעם הראשונה היא מציירת את אביה על המיטה מכסה את פיה. קשה לה לישון, היא אומרת, מהפחד שההתעללות תחזור שוב. גם להתקלח קשה לה כי הוא היה מביט בה עירומה. אפשר לראות בציור את הבעות פניה של מיכאלה והרגליים הצמודות או כיסוי שלהן. גם השיער שלה מושחר וזה יכול להעיד על חשיפה למיניות.

הסיפור של פאקיטה

אימה לקחה אותה לפסיכולוגית כשהייתה בת 4 וחצי אחרי שסיפרה לה מה אבא עושה לה.

אלה הציורים של פאקיטה מגיל 4

עוד ציורים של פאקיטה שנמצאו במגירה. אלה שרבוטים שציירה והחביאה.

הצבעים האדומים והשחורים מייצגים סוג של זירת פשע, שפיכות דמים. ילדים שמתעללים בהם פוחדים להיפגע או שיפגעו באחרים ולעיתים קרובות הסימבול הראשוני של זה הוא האדום-דם והשחור מוות.

ציורים בהם יש רגליים מוזרות יכולים להיות גם אינדיקטורים להתעללות. גם ארובות של בית עם עשן שחור. גם השמש היא סימבול שמקשר את הילד להוריו. לפעמים זה יכול להיות גם האב המתעלל ולא דווקא האמא. לרוב זה יבוא לידי ביטוי בציור של שתי שמשות - שמש שחורה ושמש בהירה. לעיתים קרובות היא תהיה מוקפת בעננים.

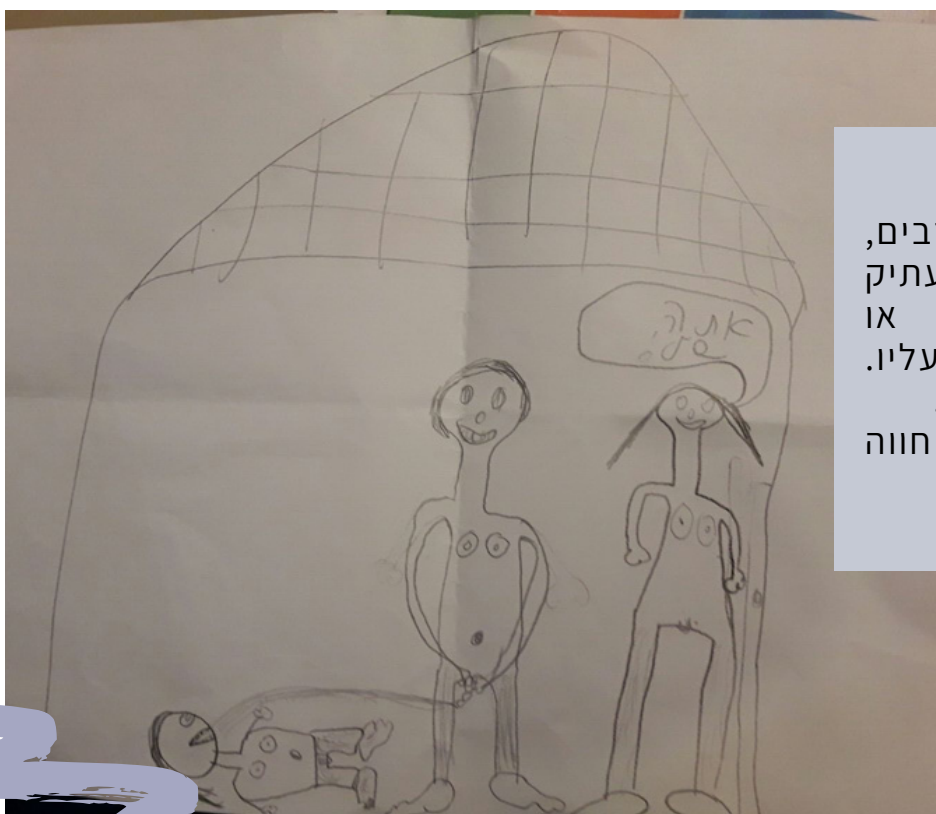
הסיפור של פאולה

פאולה היום בת 19

דיווחה על התעללות מינית ע"י האב המאמץ שלה. היא שמרה ארבעה ציורים שעשתה בגיל 9 עליהם סיפרה שאבא חיפש לפגוע בה והיא התחבאה מתחת למיטה. אנשים מסביבה לא שמו לב והיא חוותה אותם כמאושרים.

פאולה אומרת שאנשים כיסו את העיניים ואף אחד לא ראה מה קורה בפנים. אחרי שהוא הכאיב לי היא אומרת 'הייתי צריכה להתקלח'.

לעיתים, אומרת לופז שחקרה ציורים רבים, קיים סיכון כלשהו לפיו הילד מעתיק את הציורים מאיזה מקום או שמישהו לימד אותו והשפיע עליו. ואז יש סיכון רב בקביעות שלנו. בדוגמא, ציור שצייר ילד שלא חווה התעללות.

זה יכול להיות נורמאלי שילד בן 13 יהיה חשוף מהרשת לציור אברי מין, אבל לא עבור ילדים בני 6 או 7 אומרת לופז.

בני נוער נטו לצייר אברי מין מגוחכים ומצאו את עצמם משועשעים מתגובתם המודאגת של הסובבים. ילדים העתיקו מילד אחר. לכן מומלץ לבדוק מספר רב של ציורים לאורך תקופה מסוימת. כדי לנטרל כוונה מוקדמת או העתקה.

לחילופין, לופז אומרת שגם צריך לשים לב לציורים שמנסים להתייפף מדי עם צנצנים וצבעים רבים אשר מבטאים רגשות שמחים ושלווה. זו גם הזדמנות לשאול את הילד מה הוא חווה. ילדים לא מדברים, כי יש להם פחד מעונש ויש ברית של שתיקה עם המתעלל ואז הם מנסים לזעוק לעזרה דווקא דרך ציורים מושלמים יותר ושמחים.

כשילד מצייר משפחה שמחה ומחובקת זה לא אינדיקציה לכך, לעיתים זה בגלל שבחוויה של הילד המשפחה מפורקת והוא משלה את עצמו או מפנטז על משפחה שמחה. לופז מסכמת, צריך לפתוח את העיניים בכל גיל ובכל מעמד סוציו אקונומי וככל שהסביבה שלנו – מורים או מבוגרים אחרים יפתחו עיניים זה יכול להציל חיים.

עוד נוסיף,

ילדים שעוברים התעללות בדרך כלל רמת הציור שלהם נמוכה מכפי גילם. ילדים, במיוחד ילדות נוטות להעשיר את ציוריהן בשלל פרטים ובקישוטים וילדה שעוברת התעללות נוטה יותר לציורים דלילים עם דמויות נטולות זהות ואיברים לא

פרופורציונליים. זה אולי כדי למנוע תשומת לב אליהן והצורך שלהן להיות מרוחקות ובלתי מעוניינות בתקשורת או מגע.

קישור למאמר

https://www.infobae.com/sociedad/2018/09/08/por-primera-vez-tres-chicas-que-fueron-abusadas-por-sus-padres-muestran-los-pedidos-de-auxilio-en-sus-dibujos-infantiles/?fbclid=IwAR1QXIPSZ7hMird-8BcTOtLxhNUz6HsGlaoxe_X8kZHY-N80NhEG_HMLP_U

לסיכום...

סימנים להתעללות מינית בצעירים

1. העדר גוף – מצביע על בעייתיות ביחס לגוף.
2. גוף ללא חלק תחתון.
3. דיסאורגניזציה של חלקי הגוף.
4. קפסולציה – הכנסת דמות לתוך בועה, קפסולה, מסגרת. מלמד על השאיפה של הילד להסתתר מפני הסביבה, התבודדות.
5. עיניים ללא אישונים (מעל גיל 5).
6. העדר עיניים.
7. עיניים מכוסות במשקפי שמש – שלא רואים דרכן את העיניים. כך העולם לא רואה אותי, אני לא רוצה לראות את העולם.
8. חלקי גוף מפוזרים – חוסר חיבור.
9. חלקי גוף ביזאריים, מוזרים.
10. דמויות מינימליסטיות.
11. הפרדה בין הדמויות – דמויות מקוטלגות – מצביע על תחושת בידוד, חוסר קומוניקציה המשפחתית, צורך ליצור בידוד.

תודה לכל מי שסייע בהכנת העיתון, תודה לחברות המרכז, תודה לענת פרישברג על המאמרים הנפלאים.

אנו מזמינות אתכם לקחת חלק ביצירת העיתון, בכתיבת מאמרים ובהעלאת נושאים מעניינים לדיון.

נראה בקרוב בעיתון מס' 9.

רק בריאות

וקיץ בריא ומרענן לכולם

